

Etkinlikler - Özetler

Osmanlı Mali Yapısı ve İstanbul Borsası

Zafer Toprak

On dokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyılın başlarında, Osmanlı maliyesindeki gelişmeler, imparatorluğun Avrupa ve dünya ekonomilerine olan genel entegrasyonunun bir parçasıydı. Bu gelişmelere neden olan başlıca faktörlerden biri, Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa'nın önde gelen ülkeleri arasındaki ticaretin hızla artmasıydı. Dış ticaret yoluyla elde edilen gelirin ülke ekonomisine girişi, kendi kendine yeterli ve kapalı ekonomik işleyişi yıktı. Nakit parayla yapılan iç ticaret, otuz yıl içinde üç katına çıktı. Benzer şekilde, 1875'te Osmanlı İmparatorluğu'nun borçlarını ödeyemez duruma düşmesinden önce dolaşım araçlarının hacmi yaklaşık dört kat arttı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dış dünyaya entegre olma sürecini etkileyen başlıca faktörlerden ikincisi, ülkeye sermaye akışıydı. Ordunun ve sivil bürokrasinin modernleşmesiyle, on dokuzuncu yüzyılın büyük bölümünde ve yirminci yüzyılın başlarında, Osmanlı'nın sermayeye olan talebi, gelir girişinden daha hızlı bir şekilde arttı. Bu sermaye talebi ve iç gelir kaynaklarını vergiler yoluyla artırma girişimleri, daha modern bir devlete kavuşmayı amaçlayan İmparatorluğun yapısal değişimleri açısından büyük önem taşıyordu.

İstanbul Borsası, Osmanlı finans tarihinde önemli bir rol oynadı. Ondokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren İstanbul'un finans sektörünün çekirdeği olan Borsa, Osmanlı hazine bonoları, şirket hisse ve tahvilleriyle döviz işlemleri için bir ticaret merkezi oldu. Tam anlamıyla ikincil bir piyasa gibi çalışarak, hükümetin borçlanma uygulamalarını daha verimli hale getirdi. Merkezi alım-satım sistemi, finans piyasalarının likiditesini artırdı. İhraç edilen tahviller ise banka finansmanına önemli bir alternatif oluşturdu.

Borsa, bilginin yayılması açısından da önemli bir role sahipti. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında İstanbul, Avrupa piyasalarına telgraf aracılığıyla bağlandı, Avrupa'dan gelen haberler ve Avrupa'da yaşanan gelişmeler piyasayı günü gününe etkilemeye başladı. Büyüyen ve gelişen İstanbul Borsası, şehir hizmetleri için ortak fonlar temin edilmesi gibi Avrupa'da yeni geliştirilen finansman yöntemlerinin ülkeye getirilmesine aracı oldu ve Osmanlı'nın finansal ve ekonomik gelişimine katkıda bulundu.